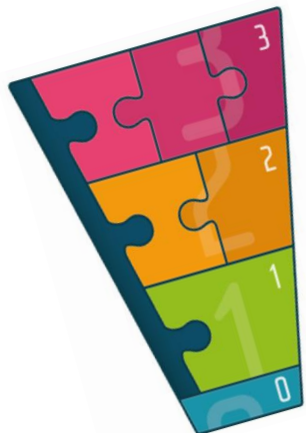

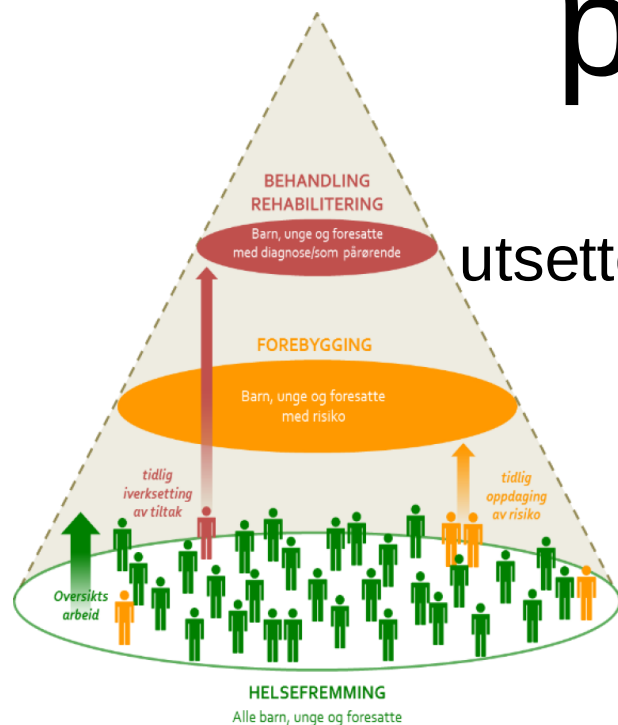
Bra hjemme, i barnehagen, på skolen og i fritiden

Hvordan forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsvansker

Forebyggende plan 2022

ARENDAL KOMMUNE

Innhold

Del 1 Rammer for planen s 3 - 7

- Overordnet mål for kommunens innsats
- Barns oppvekst i en helhetlig sammenheng - kunnskapstrekanten
- Avgrensing av en forebyggende plan
- Kommunens forebyggende ansvar og plikt til å samordne innsatsen for barn og unge

Del 2 Forebygging – vårt fokus s 8 - 15

- Forebygging av hva? For hvem?
- Styrke beskyttelse og redusere risiko
- Utviklingstrekk som bør utforskes og analyseres
- Forebygging i tre nivåer
- Godt forebyggende arbeid

Del 3 Organisering og oppgavefordeling av Arendal forebyggende innsats pr 2022. s 16 - 19

- Organisering
- Oppgavefordeling
- Oppgavefordeling knyttet til risikosituasjoner

Del 4 Tre innsatsområder for å nå målet s 20 - 25

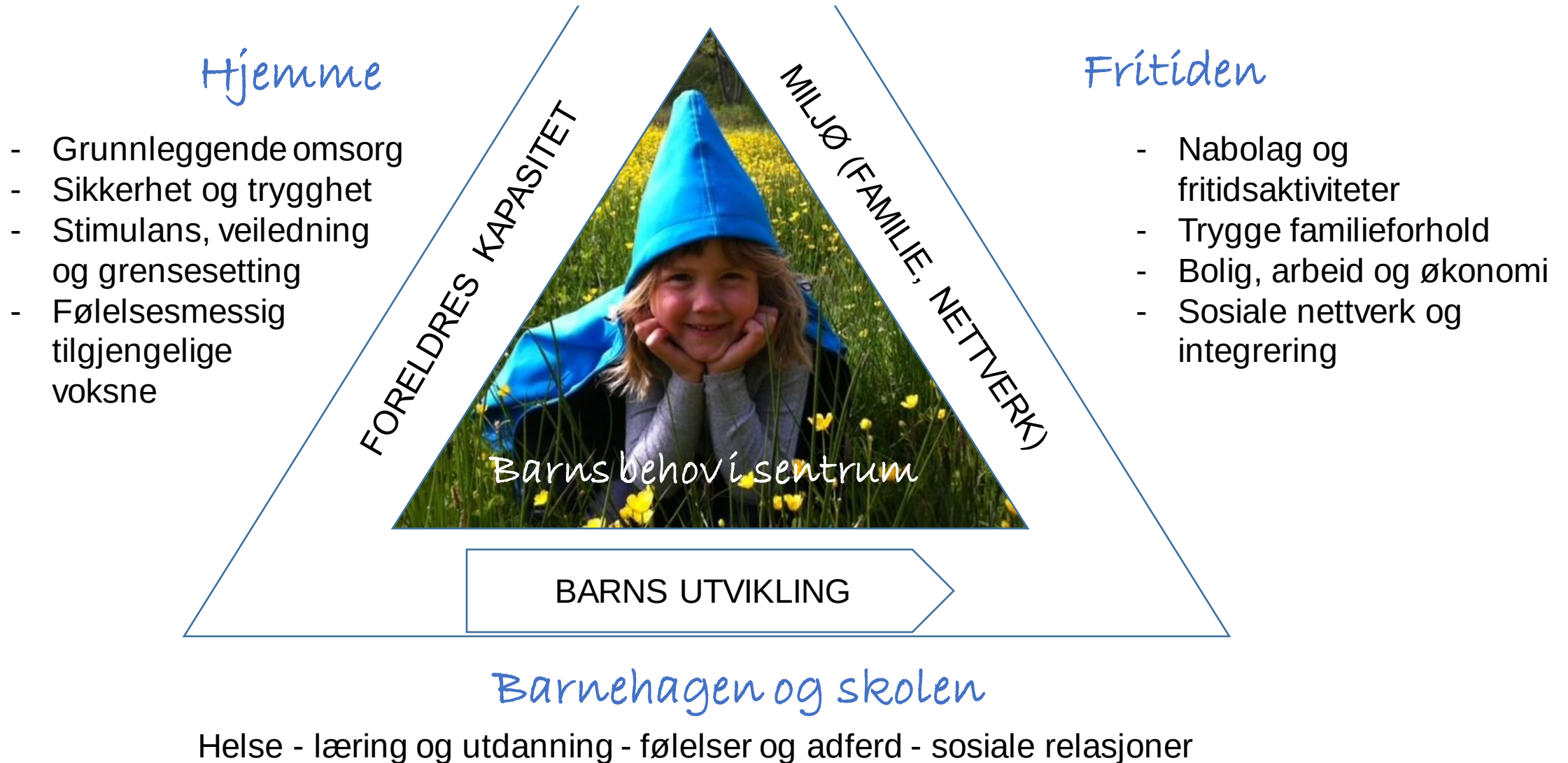
- 1. Helhetlig tjenestetilbud, tidlig innsats
- 2. Bedre tverrfaglig innsats (BTI)
- 3. Barns beste – se barn som rettighetsbærere

Framdriftsplan 2022 – 2023 s 26

Litteraturliste s 27

Overordnet mål:

Alle barn og unge i Arendal skal få støtten de trenger til å ha det bra hjemme, i barnehagen, på skolen og i fritiden

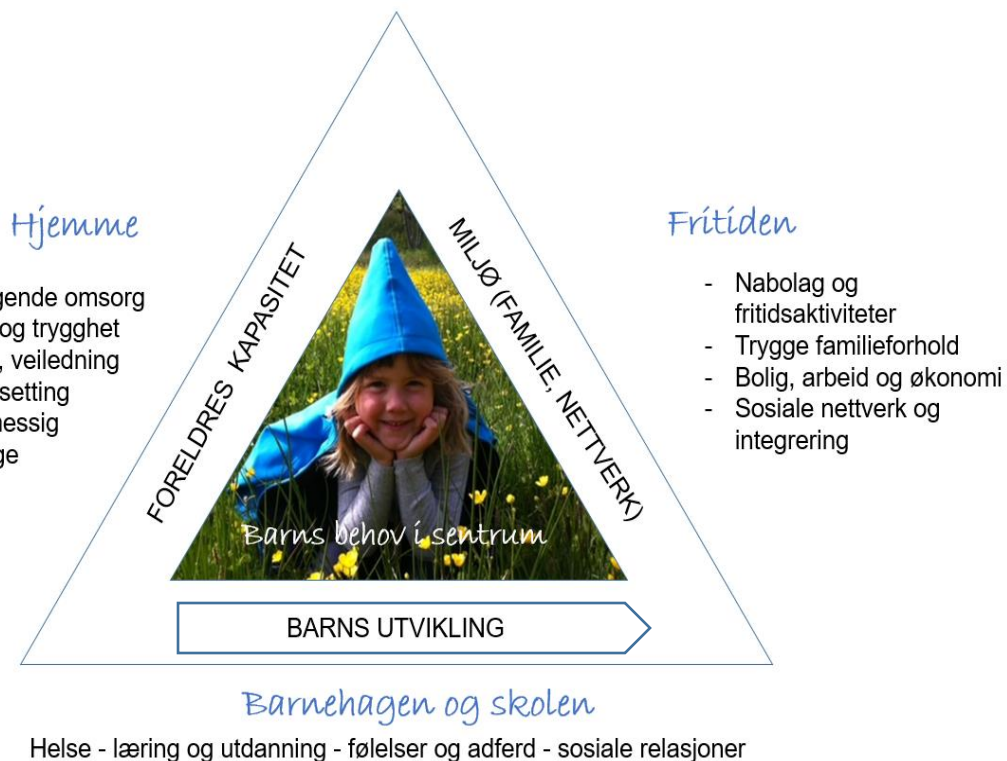
Barns oppvekst i en helhetlig sammenheng - kunnskapstrekanten

I Arendal ønsker vi å jobbe helhetlig og systematisk for å sikre at barn og unge får en trygg oppvekst, og at de har det bra både hjemme, i barnehagen, på skolen, og i fritiden. Disse arenaene er de viktigste når barn skal få dekket sine grunnleggende behov for trygghet og kjærlighet, faglige og sosiale ferdigheter, god psykisk og fysisk helse. Slike viktige beskyttelsesfaktorer bidrar til at barn blir mer robuste i møte med belastninger senere i livet.

Det overordnede målet for kommunens forebyggende innsats for barn og unge ble vedtatt i 2018 da vi startet satsingen på bedre tverrfaglig innsats (BTI). Vi ser at målsettingen henger godt sammen med kunnskapstrekanten til venstre. Den tar utgangspunkt i at barn og unges utvikling må ses i sammenheng både med foreldrenes kapasitet og oppvekstmiljø.

Den nederste siden i trekanten omhandler barn og unges utvikling, og deres behov knyttet til helse, læring, utvikling av følelser, atferd, og sosiale relasjoner. Barns utvikling er satt i en pil for å illustrere et tidsforløp. Både forholdet til foreldre, og nærmiljøet påvirker på ulike måter barns utvikling på godt og vondt. Mens foreldres kapasitet har særdeles stor betydning i de første leveårene, får oppvekstmiljøet gradvis større betydning.

Kunnskapstrekanten er en systematisering av den generelle kunnskapen vi har om barn og unges oppvekst, og bygger på en økologisk modell. Litt forenklet betyr det at de ulike sidene påvirker hverandre gjensidig. Ulike faktorer henger sammen i komplekse kjeder av årsaker og virkninger som påvirker hver enkelt. Derfor bør strategier for oppfølging ha tiltak på ulike nivåer, som til sammen vil ha bedre virkning enn ett enkelttiltak.

Avgrensning av forebyggende plan

Godt forebyggende arbeid krever at vi starter tidlig og tenker og handler langsiktig. Gode fellesskapsløsninger er et godt utgangspunkt for et inkluderende oppvekstmiljø. Undersøkelser og rapporteringer både nasjonalt og her i vår egen kommune viser at det skjer mye godt forebyggende arbeid, men det er fremdeles mange utfordringer for å få til dette til på en god måte.

En av de viktigste utfordringene er å tenke helhetlig og å samordne innsatsen på tvers av fagområder. Godt forebyggende arbeid fokuserer ikke først og fremst på symptomer, men er generelt orientert med sikte på å fremme sunne barn og unge som håndterer framtidige utfordringer og risikoer. Det krever helhetlige planer som iverksettes i praksis.

Vi peker i denne planen på hvordan situasjonen er i dag, og tre sentrale innsatsområder videre. Disse må konkretiseres nærmere i det videre arbeidet, og vi må ta inn over oss en rekke lovendringer og nasjonale veiledere som har kommet i 2022.

En nasjonal veileder for kommunens forebyggende innsats for barn og unge er dessuten under arbeid. Arendals plan vil derfor bli revidert og justert i henhold til de nasjonale føringene når de kommer

Både politiske og administrative ledere har et ansvar for å tilrettelegge for gode samarbeidsformer, å sette av tilstrekkelige ressurser og å få til effektive samarbeidslinjer.

Hvorfor en forebyggende plan? Og hva skal forebygges?

Planen for kommunens forebyggende innsats for barn og unge skal dekke plankrav i barnevernsloven §3.1.som trådte i kraft 1.1.2022:

Kommunen skal fremme gode oppvekstvilkår gjennom tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsvansker. Kommunen skal sørge for å samordne sitt tjenestetilbud til barn og familier. Kommunestyret selv skal vedta en plan for kommunens forebyggende arbeid etter første ledd.

Planen vil være et viktig verktøy for å sikre forpliktelse til og systematisk innsats for å legge til rette for helhetlige tjenester.

Plan for det forebyggende arbeidet skal inneholde en beskrivelse av:

- ☐ overordnede mål og strategier for det helhetlige tjenestetilbudet
- ☐ hvordan oppgaveløsningen skal organiseres
- ☐ hvordan ansvaret skal fordeles mellom etatene
- ☐ hvordan ulike etater skal samarbeide

Det legges til grunn at planen for kommunens arbeid rettet mot barn og unges oppvekstvilkår, skal kunne inngå i de ordinære prosessene etter plan- og bygningsloven.

Det finnes allerede [en rekke ulike planer](#) som omfatter Arendal kommunes universelle tilbud. Denne forebyggende planen avgrenses derfor til hvordan vi styrker beskyttelse og reduserer risiko knyttet til faktorer som særlig medvirker til at **barn utvikler atferdsutfordringer eller utsettes for omsorgssvikt**.

Planen omhandler innsats rettet mot barn og unge opp til 18 år, samt deres foresatte.

Kommunens forebyggende ansvar presiseres i nasjonale føringer

Her er et lite utvalg. Se litteraturliste for en mer utfyllende oversikt.

Folkehelseloven, kap.2

Kommunen skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og bidra til å beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen.

Prinsippet «*helse i alt vi gjør*» innebærer at det kommunen foretar seg på alle nivåer har en helsemessig betydning. Ifølge Plan- og bygningsloven og Folkehelseloven skal **kunnskap om helsetilstand og påvirkningsfaktorer være utgangspunkt når politikk og tiltak blir utviklet og iverksatt i alle kommunens sektorer.**

Ny barnevernlov trer i kraft 1.1.2023

Et overordnet mål med ny barnevernslov er å sikre økt rettssikkerhet for familiene som mottar hjelp fra barnevernet, og gi enda flere barn en trygg oppvekst. Målet med ny lov er videre:

- moderniseringer i forhold til samfunnsendringer (nye familiemønstre og et flerkulturelt Norge)
- enklere språk og struktur i hele loven
- å sette barnas behov i sentrum
- bidra til økt forebygging og tidlig innsats

Barnevernsreformen trådte i kraft 1.1.2022

- **Økt vekt på forebygging og tidlig innsats i barnevernet**
Barnevernsreformen skal bidra til at kommunene legger økt vekt på forebygging og tidlig innsats. Flere endringer i barnevernloven skal bidra til å nå målene i reformen:
- **Krav om at kommunestyret vedtar en plan for det forebyggende arbeidet**
Det er vedtatt lovendringer som tydeliggjør at kommunen har ansvar for å forebygge omsorgssvikt og at kommunen skal sørge for å samordne sitt tjenestetilbud til barn og unge.
- **Styrket kommunal ledelse av barnevernstjenesten**
God overordnet styring av barnevernstjenesten er en viktig faktor for et godt barnevern. Det er vedtatt lovendringer som klargjør kommunens øverste ledelses ansvar for overordnet styring av barnevernstjenesten. Det klargjøres at kommuneledelsens adgang til å styre barnevernstjenesten er den samme som for andre velferdstjenester.

Kommunens plikt til å samordne tjenestetilbudet til barn, unge og foresatte tydeliggjøres i lovendringer og ny nasjonal veileder

BTI-satsingen i Arendal må ta inn i seg føringer i nytt lovverk og ny nasjonal veileder

[Samarbeid om tjenester til barn, unge og deres familier](#) er tverrfaglig og omtaler følgende bestemmelser:

- Plikt for velferdstjenestene til å samarbeide uten at samarbeidet er knyttet til en enkelt sak (samarbeid på systemnivå)
- Plikt for velferdstjenestene til å samarbeide i enkeltsaker (samarbeid på individnivå)
- Samordningsplikt for kommunen
- Rett til barnekoordinator
- Rett til individuell plan (IP)

Foto: Mona Hauglid

[Endringer i velferdstjenestelovgivningen \(samarbeid, samordning og barnekoordinator\)](#) trådte i kraft 1.8.2022 og gir kommunene en lovfestet plikt til å samordne tjenestetilbudet til barn og unge

Denne plikten og flere andre lovendringer skal bidra til tettere samarbeid mellom barnehager, skoler, barnevern, Nav, helsetjenester og sosialtjenester.

15.9.22 ble lovendringene fulgt opp av den nasjonale veilederen

Del 2: Forebygging – vårt fokus

Hva er særlig viktig innsats for å forebygge at barn utvikler atferdsutfordringer eller utsettes for omsorgssvikt?

Forebygging. Av hva? For hvem?

Denne forebyggende planen avgrenses til å handle om gravide og barn og unge fram til de er 18 år, samt deres omsorgspersoner og foreldre.

KoRus ([nasjonalt kompetansesenter](#)) anbefaler å avgrense forebyggende plan til å omhandle risikosituasjoner som oppdatert forskning peker på som de sterkeste risikofaktorene - og beskyttelsesfaktorene knyttet til å forebygge atferdsvansker og at barn utsettes for omsorgssvikt. Dette handler om:

1. skadelig omsorg
2. vold og overgrep
3. emosjonell utilgjengelighet/fjernhet hos foresatte (denne er viktig!)
4. alkohol og rus under graviditet
5. foresatte med psykisk lidelse eller rusmisbruk
6. utviklingsvansker som ikke blir forstått og hjulpet
7. skadelig psykososialt miljø i barnehage og skole
8. skadelige strukturelle betingelser (mangler i boligforhold, relativ fattigdom, multistressende miljø).

Barn med psykiske og fysiske funksjonsnedsettelse er mer sårbare og mer utsatt for risikosituasjoner, vold og overgrep enn mange andre barn. For at kunnskapsspredning om tegn og signaler skal gi mening, bør kunnskapen om funksjonsvansker hos barn og smerteuttrykk også styrkes.

Barn som:

*Virker sosialt isolert,
utagerer,
har sosiale vansker,
har språkvansker,
har funksjonsnedsettelse
mangler utstyr og klær,
deltar lite i fritidsaktiviteter,*

Foreldre som:

*Følger lite opp,
strever med mange bekymringer,
har rusproblemer,
har flyttet mye*

**Jo flere risikofaktorer til stede,
jo større trussel mot barns
utvikling!**

Styrke beskyttelse og redusere risiko

Ved å plassere risikosituasjonene sammen med trekantmodellen over beskyttelse, blir det lettere å se hvordan vi både kan fokusere på universell forebygging for alle – og forebyggende tiltak for dem med forhøyet risiko

Risikosituasjoner ved foreldres kapasitet

- Skadelig omsorg
- Vold og mishandling
- Emosjonell utilgjengelighet / fjernhet hos foresatte
- Alkohol og rus under graviditet
- Foresatte med psykisk lidelse eller rusmisbruk

Skadelige strukturelle betingelser for barns utvikling

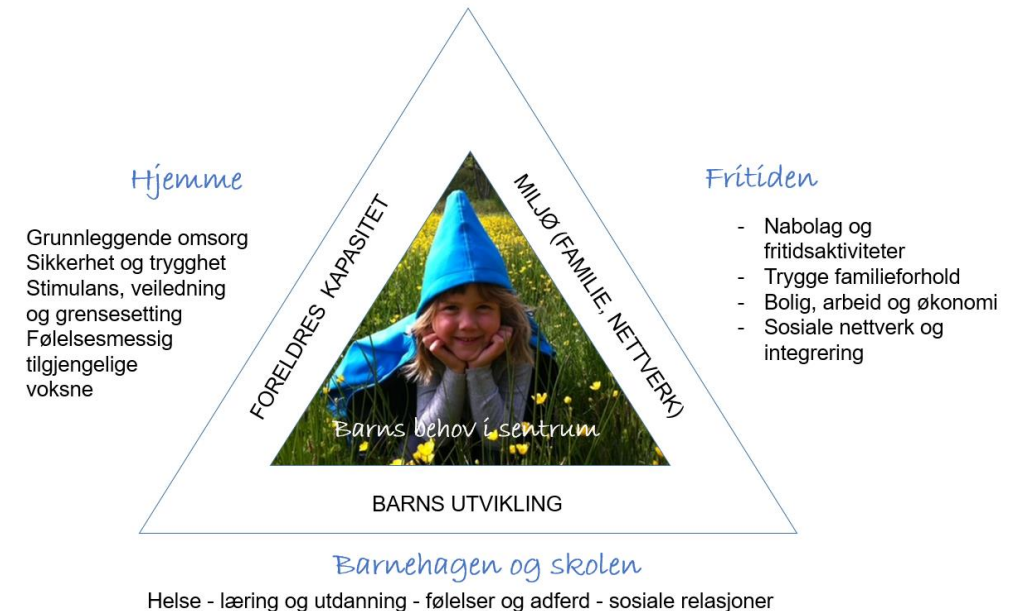
- mangler i boligforhold
- relativ fattigdom
- multistressende miljø

Risikosituasjoner for barns utvikling

- Utviklingsvansker som ikke blir sett eller forstått
- Skadelig psykososialt miljø i skoler og barnehager

Noen utviklingstrekk som bør utforskes og analyseres knyttet til barns utvikling

- Barnehagene meldte i 2021 om et økende behov for både tilrettelegging og spesialpedagogisk hjelp i barnehagene. Noen barn har det veldig vanskelig og det slår ofte ut i atferdsproblematikk. Det handler i veldig mange tilfeller om at barnet får det vanskelig fordi familien har det vanskelig, og dette blir synlig i barnets hverdag i barnehagen.
- Skolene pekte i 2021 på en stor økning i antall vedtak om spesialundervisning, og er bekymret over høyt antall elever med dårlig psykisk helse og sykdom
- Antall vedtak om spesialpedagogisk hjelp i barnehagen går nedover i 2022 etter flere år med økning.
- Ungdata 2022 viser tendenser i Arendal til at
 - Utsagn knyttet til skolen som sosial arena har en negativ utvikling knyttet til trivsel/trygghet
 - Ungdom er mindre stresset av skolearbeid
 - Flere har skulket skolen
 - Flere med hodepine og bruk av reseptfrie legemidler
 - Flere har brukt «psykolog» (kan innbefatte flere fagprofesjoner)
 - Andelen som har følt seg plaget av negative følelser er kraftig stigende
 - Stor økning i det å føle matthet/svimmelhet
 - Tro på egen mestring har gått drastisk ned
 - Økende press på å se bra ut og gjøre det bra på skolen
 - Nedgang i de som tror de vil ta høyere utdanning
 - Det er stor variasjon på UngData-resultatene mellom de ulike oppvekstområdene

Risikosituasjoner for barns utvikling

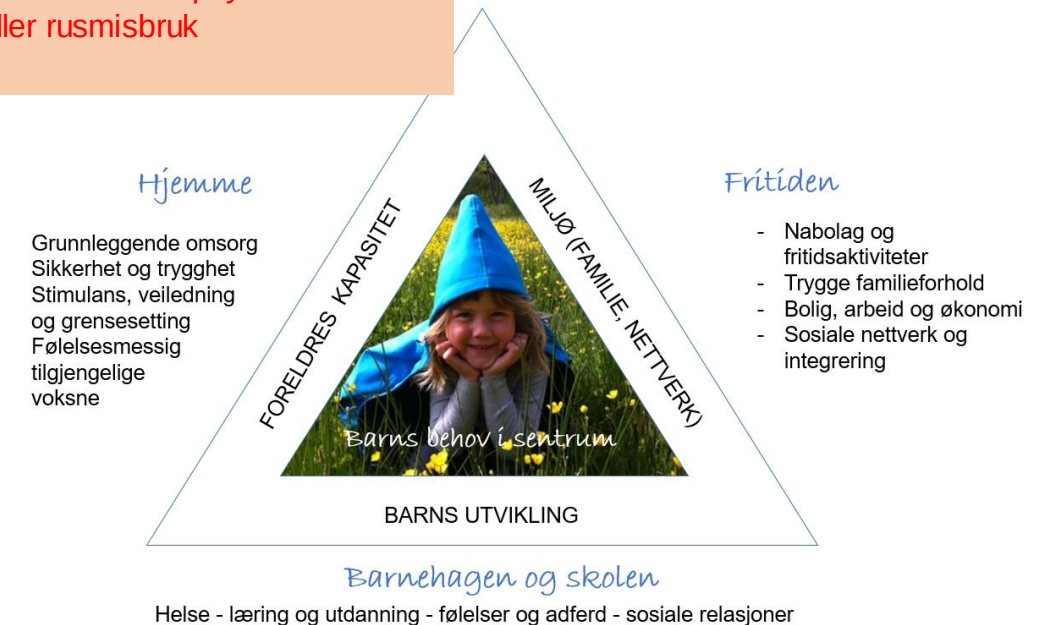
- Utviklingsvansker som ikke blir sett eller forstått
- Skadelig psykososialt miljø i skoler og barnehager

Noen utviklingstrekk som bør utforskes og analyseres knyttet til foreldres kapasitet

- Helsestasjonen driver prosjektet “God start” der gravide med tidligere rus- eller alkoholmisbruk får tett oppfølging. At antall deltakere går ned, gir grunn til forsiktig optimisme
- Mer enn hvert fjerde barn i Norge vokser opp med én eller to foreldre som enten har en psykisk lidelse eller et alkoholmisbruk som er så alvorlig at det kan gå utover daglig fungering
- En brukerplankartlegging fra 2018 viste at totalt 550 barn i Arendal har foresatte som strever med rus eller psykisk helse og som følges opp av kommunens tjenester.
- Hver 20. person i Norge har blitt utsatt for alvorlig fysisk vold fra foreldrene sine før de fylte 18 år
- Antall bekymringsmeldinger til barneverntjenesten går ned, men en høy andel av bekymringsmeldingene er alvorlige. En stor overvekt av bekymringsmeldingene er knyttet til foreldres utfordringer knyttet til rus og psykisk helse, voldsutøvelse og skadelig omsorg.

Risikosituasjoner ved foreldres kapasitet

- Skadelig omsorg
- Vold og mishandling
- Emosjonell utilgjengelighet / fjernhet hos foresatte
- Alkohol og rus under graviditet
- Foresatte med psykisk lidelse eller rusmisbruk

Noen utviklingstrekk som bør utforskes og analyseres videre knyttet til barn og unges oppvekstmiljø

- UngData 2022 viser tendenser til at
 - Flere holder fritiden skjult for foreldre, og det er mer krancling mellom de voksne
 - Nedgang i de som opplever at de har minst en venn de kan stole helt sikkert på
 - Deltagelse i fritidsorgan etter fylte 10 år har sunket, både med de som er med nå og de som aldri har vært med. Særlig innenfor idrett
 - Flere har spilt onlinespill med venner
 - Tidsbruk er økende på sosiale medier, spill på telefon/nettbrett og dataspill, og økning på de som bruker mer enn 4 timer i løpet av en dag (45%)
 - Flere opplever at det er tilgjengelige møteplasser på fritida
 - Nedgang i de som opplever nærområdet trygt
 - Færre ønsker å bo i kommunen
 - Ingen endring i bruk av røyk, alkohol eller hasj, men flere som har blitt tilbudt
 - Det er stor variasjon på UngData-resultatene mellom de ulike oppvekstområdene
- Tall fra oppvekstprofil fra Bufdir for hele Norge viser at
 - Nær 1 av 4 gutter har vært utsatt for fysisk vold fra annen ungdom det siste året
 - I 2 av 10 barnefamilier deltar ikke barna i organiserte fritidsaktiviteter
 - Idrett er den mest populære organiserte fritidsaktiviteten blant barn og unge
 - 30 % av ungdommer i alderen 13–16 år bruker kommunale fritidsklubber

Skadelige strukturelle betingelser for barns utvikling

- mangler i boligforhold
- relativ fattigdom
- multistressende miljø

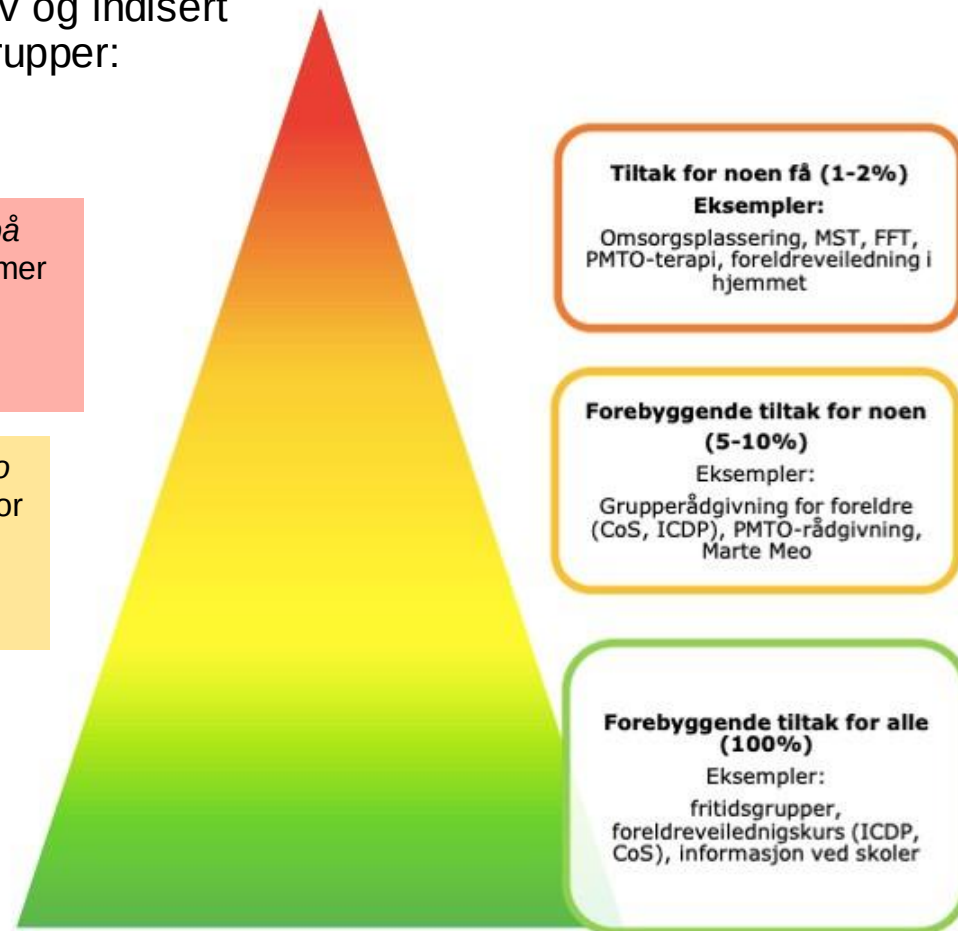
Forebygging i tre nivåer

Nyere forskning og metoder skiller mellom universell, selektiv og indisert forebygging. De ulike nivåene har ulike formål og ulike målgrupper:

*Indisert forebygging er tiltak rettet mot individer med høy risiko eller klare tegn på problemer. Ungdom med begynnende rusproblemer, barn og unge med symptomer på psykiske vansker, foresatte som ikke har kapasitet til å være trygge voksne. I Arendal snakker vi om innsats rettet mot barn, ungdom, foresatte med **høy risiko** eller **utfordringer som har påvirket barns utvikling negativt**.*

*Selektiv forebygging er tiltak rettet mot grupper med kjent og/eller forhøyet risiko for å utvikle problemer. Eksempel på slik selektiv forebygging er ulike program for barn og unge i risiko for å utvikle atferdsvansker. I Arendal snakker vi om innsats rettet mot grupper av **barn og unge med forhøyet risiko**, før symptomtrykket blir så stort at det påvirker barns utvikling*

*Universell forebygging omfatter innsats rettet mot hele befolkningsgrupper uten at en har identifisert individer eller grupper med forhøyet risiko. Trygt og inkluderende barnehage- og skolemiljø, er eksempler på universell forebygging. I Arendal snakker vi om innsats rettet mot **alle barn, unge og foresatte** som styrker beskyttelsesfaktorer – hjemme, i barnehagen/skolen – i fritiden.*

Tidlig forebyggende innsats kan settes inn på alle nivå. Kunnskap om risiko og beskyttelse er i stor grad en forutsetning for å kunne sette inn tiltak tidlig, før problemene utvikler seg. Prosenttallene på rødt, gult og grønt anslår statistisk hvor stor andel barn og unge som har slike behov nasjonalt.

Godt forebyggende arbeid

Et godt forebyggende arbeid handler om å

- ✓ Identifisere behovene i befolkningen
- ✓ Sørge for relevante tilbud fra ulike instanser
- ✓ Tydelig definere hvilke roller ulike instanser skal ha
- ✓ Tilstrekkelig kapasitet og kompetanse
- ✓ Legge til rette for at de ulike tjenestene/instansene samarbeider

Oppsummering fra [Lov om barnevern](#)

Del 3:

Organisering og oppgavefordeling av Arendal kommunes forebyggende innsats pr 2022

Organisering av kommunens forebyggende innsats for barn og unge

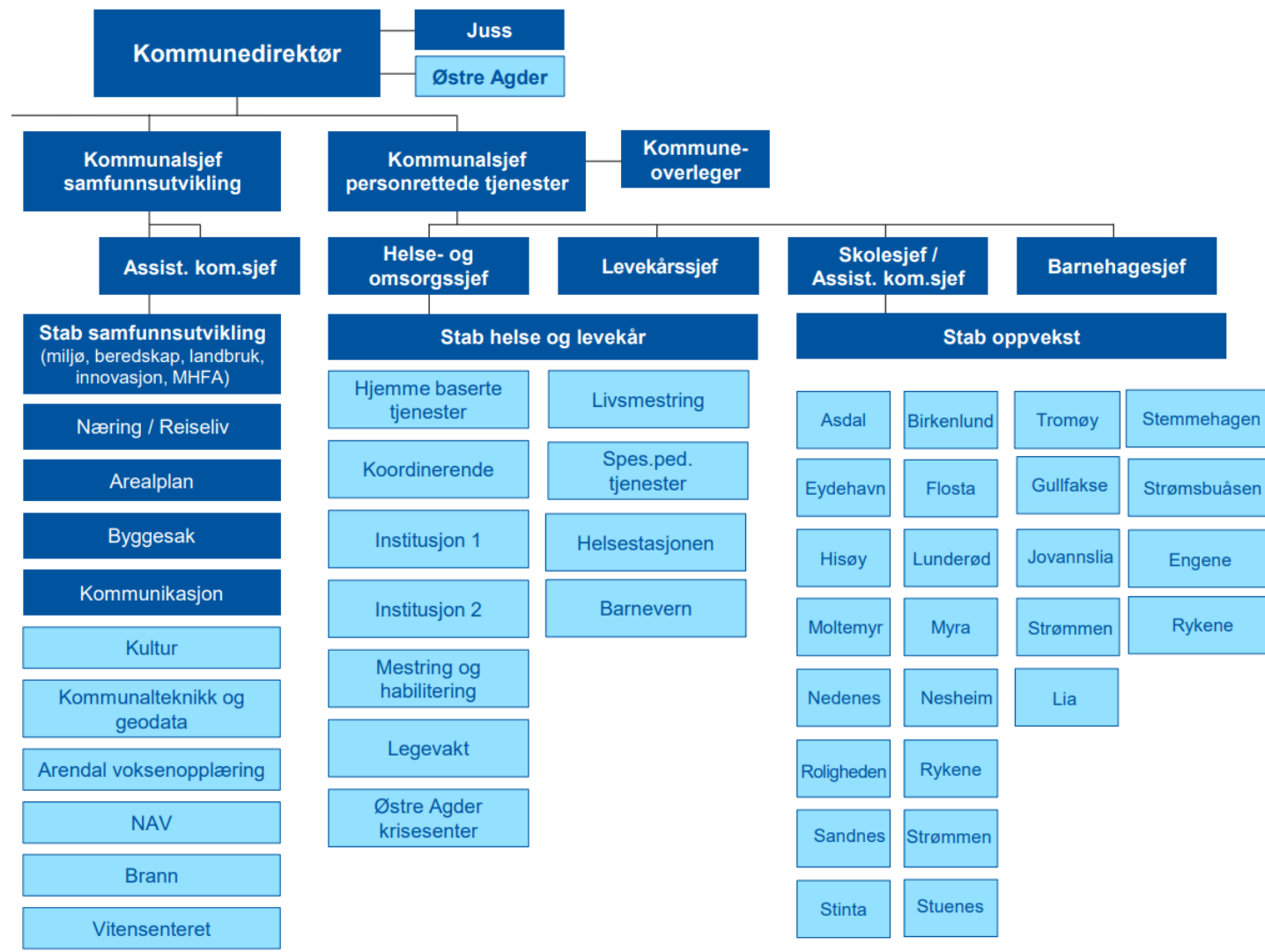
Dette utsnittet av organisasjonskartet for Arendal kommune viser hvordan de fleste tjenestene for barn og unge er samlet i personrettede tjenester under felles ledelse av kommunalsjef og fire tjenesteledere.

Dagens organisering er utformet med mål om å se tjenestetilbudet som en helhet og sikre tverrfaglig ledelse. De fleste tjenestene som har et særlig ansvar for å skape god oppvekst for barn og unge i Arendal, er samlet under felles ledelse av kommunalsjef for personrettede tjenester.

Flest av disse enhetene er plassert under ledelse av barnehagesjef, skolesjef og levekårssjef. Koordinerende enhet er plassert under helse- og omsorgssjef sammen med mestring og habilitering som har ansvar for avlastning.

I Arendal har vi valgt å fordele de forebyggende kommunale helse og omsorgstjenestene mellom to enheter: Helsestasjonen og Livsmestring.

Viktige universelle tilbud som skaper forutsetninger for en oppvekst preget av tilhørighet og deltakelse er organisert under kommunalsjef for samfunnsutvikling. Kultur har en svært sentral rolle, men også andre fagområder som NAV har en svært viktig funksjon med å støtte foresatte i å skape trygge oppvekstkår for barn og unge. Det samme har Arendal voksenopplæring.

Oppgavefordeling - de ulike tjenestenes ansvar for forebygging og samhandling

- **Barnehagene** ivaretar barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling, i tråd med [Rammeplan for barnehagen](#) og [barnehagelovens §37](#)
- **Skolene** skal i samarbeid og forståelse med hjemmet sette barnet i stand til å mestre eget liv og gi opplæring. [Temaplan for gode barnehager og skoler i Arendal](#) oppsummerer nasjonale føringer svært godt
- **SFO** ivaretar og møter barnas behov for omsorg, trygghet, trivsel, tilhørighet og anerkjennelse, i tråd med [Rammeplan for SFO](#)
- **Spesialpedagogiske tjenester:**
Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom de har særlige behov for det. Dette gjelder uavhengig av om de går i barnehage, jfr. [Barnehageloven kap.7](#)

Formålet med spesialpedagogisk hjelp er å gi barn tidlig hjelp og støtte i utvikling og læring av for eksempel språklige og sosiale ferdigheter. *Kommunen skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne får et egnet individuelt tilrettelagt barnehagetilbud.*

Elever som ikke har eller som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringsstilbudet, har rett til spesialundervisning jfr. [opplæringsloven kap.5](#)
- **Habilitering og mestring** har tiltak for å lette omsorgsbyrden for pårørende med særlig tyngende omsorgsoppgaver, i tråd med [Lov om pasient- og brukerrettigheter §2-8](#)
- **Helsestasjon** har helsefremmende og forebyggende tjenester i form av [Helsestasjon og skolehelsetjenesten](#), [Svangerskapsomsorgen](#) og [Barnelomsorgen](#) som alle er underlagt nasjonal faglige retningslinjer. Målgruppen er alle gravide med partnere, samt alle barn, unge og deres familie.
- **Livsmestring** er Arendal kommunes psykiske helsetjeneste og gir behandling etter [lov om kommunale helse og omsorgstjenester](#). Sammen med fastlegene blir en enig om videre utredning, behandling og diagnostisering.
- **Barneverntjenesten** har ansvar for å gi hjelp, omsorg og beskyttelse når det er nødvendig på grunn av barnets omsorgssituasjon eller atferd. Ansvaret omfatter tiltak rettet mot barnets omsorgssituasjon eller atferd.

Barneverntjenesten skal sette inn tiltak tidlig for å forebygge alvorlig omsorgssvikt og atferdsvansker jfr. [Barnevernloven §3-1](#)
- **NAV** bedrer levekårene for vanskeligstilte, bidrar til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet, etter [Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen](#)
- **Koordinerende enhet** ivaretar blant annet systemansvar for koordinator og individuelle plan, og her finnes også fysio- og ergoterapi. Her finnes også Tjenestekontoret som tildeler helse og omsorgstjenester i tråd med [lov om kommunale helse og omsorgstjenester](#) og flere andre lowerk

Kommunen har en tydelig plikt til å samordne tjenestetilbudet til barn, unge og foresatte

Denne plikten og flere andre lovendringer som trådte i kraft 1.8.2022 skal bidra til tettere samarbeid mellom barnehager, skoler, barnevern, Nav, helsetjenester og sosialtjenester. 15.9.22 ble lovendringene fulgt opp av en nasjonal veileder: [Samarbeid om tjenester til barn, unge og deres familier](#)

Oppgavefordeling knyttet til ulike risikosituasjoner vi har særlig fokus på

Oversikten er basert på kartlegging som er gjort av eksisterende tiltak (vedlegg), og illustrerer hvor hovedvekten av tilbudene og kompetansen er plassert i kommunens tjenester. Tjenestene med fet skrift har flest tiltak i det forebyggende arbeidet for den konkrete risikosituasjonen,

Risiko Ansvar	Skadelig omsorg, vold, Emosjonell utilgjengelighet hos foresatte	Foresatte som strever med rus og psykisk helse	Skadelige strukturelle betingelser i barns oppvekst	Utviklingsvansker hos barn	Skadelig miljø i skoler og barnehager
Tiltak for noen få	Barnevern Helsestasjon Habilitering og mestring	Barnevern Helsestasjon Livsmestring	Barnevern NAV	Barnevern Fastlege	Barnehage Skole Spesialpedagogiske tjenester Barnevern
Fore- byggende tiltak for noen 5-10%	Livsmestring Helsestasjon NAV Spesialpedagogiske tjenester Skole Barnehage Kultur	Livsmestring Helsestasjon NAV Spesialpedagogiske tjenester Kultur Skole Barnehage	Livsmestring NAV Helsestasjon Kultur Barnehage Skole Frivillighet Arendal voksenopplæring	Spesialpedagogiske tjenester Fastlege Helsestasjon Barnehage Skole Livsmestring Koordinerende enhet	Barnehager Skoler Spesialpedagogiske tjenester Livsmestring
Fore- byggende tiltak for alle 100%	Helsestasjon Barnehage Skole	Helsestasjon Barnehage Skole	Barnehage Skole	Helsestasjon Barnehage Skole	Barnehage Skole Spesialpedagogiske tjenester Helsestasjon Kultur Livsmestring

Del 4: Tre innsatsområder for å nå målet

1. Helhetlig tjenestetilbud, tidlig innsats

Mål: Virksomme, forebyggende tiltak reduserer behovet for mer inngripende tiltak.

Verktøy: Innsatstrapp for oversikt over tjenestetilbud og fordeling av kostnader

2. Bedre tverrfaglig innsats - BTI

Mål: Tidlig innsats, medvirkning og helhetlig og koordinert innsats

Verktøy: BTI handlingsveileder og tilhørende verktøy. Gode samarbeidsarenaer og nasjonale veiledere

3. Barns beste – se barn som rettighetsbærere

Mål: Barn har rett til å bli hørt og barnets beste er et grunnleggende hensyn ved alle handlinger fra Arendal kommune som gjelder barn

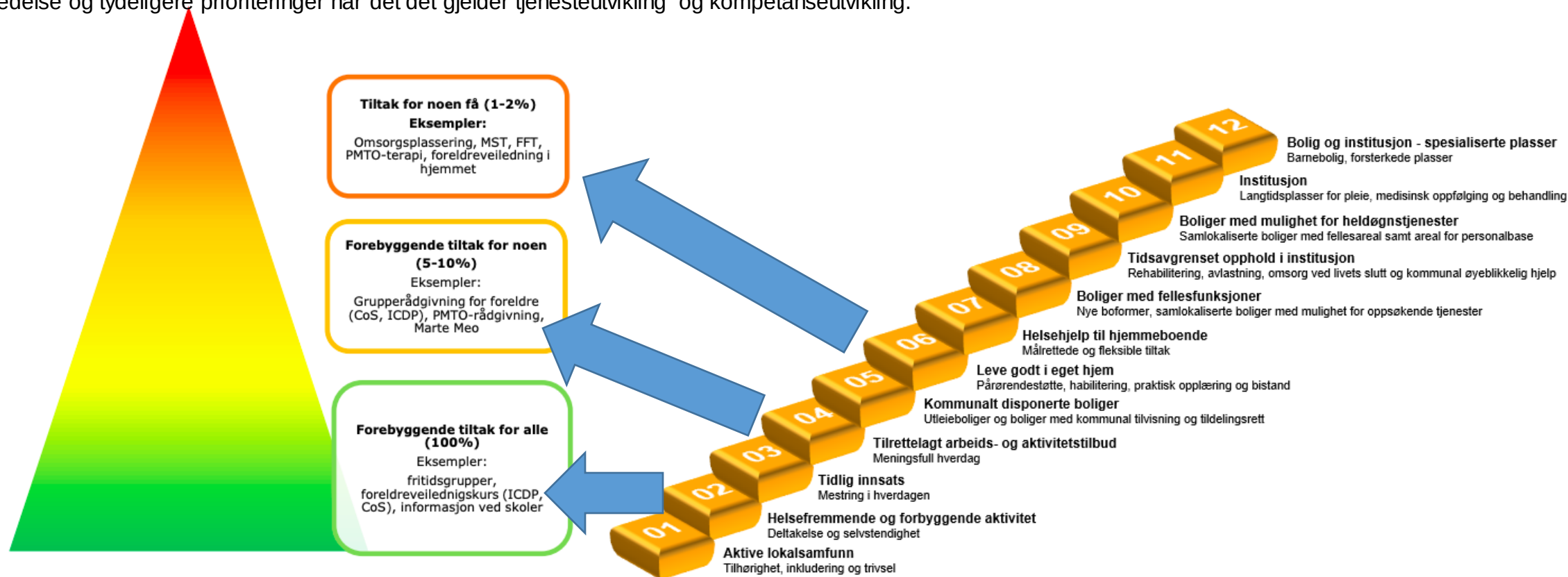
Verktøy: FNs Barnekonvensjon og barns beste-vurdering. Nasjonale veiledere.

1. Helhetlig tjenestetilbud, tidlig innsats

Det er vedtatt at Arendal kommune skal utvikle en helhetlig innsatstrapp og plassere tjenester til barn og unge på de ulike trinnene. Arbeidet er ikke påbegynt, men vi anslår at den forebyggende innsatsen i hovedsak fordeler seg på de 6 nederste trinnene i innsatstrappa. Vi tar forbehold om at denne forståelsen kan endre seg da dette er et utviklingsarbeid som ligger foran oss.

Arendal kommune har et stort antall tilbud og tjenester til barn, unge og foresatte. For å møte nasjonale føringer vil det være nødvendig med tverrfaglig ledelse og tydeligere prioriteringer når det gjelder tjenesteutvikling og kompetanseutvikling.

Prioritere universelle tilbud og tidlig innsats

Innsatstrappa viser hvordan tilbud og aktiviteter griper ulikt inn i innbyggernes liv. Jo høyere trinn, jo mer inngripende tiltak – og mindre anledning for den enkelte til selvbestemmelse i eget liv. De laveste trappetrinnene til venstre inneholder tilbud som fremmer deltakelse i lokalsamfunnet, og som gir innbyggere tilgang til goder som utdanning, nærmiljø, og kultur og fritidstilbud. De høyeste trappetrinnene til høyre viser de mest inngripende tjenestene kommunen har.

Ved utarbeidelse av innsatstrappa skal kommunens tilbud og tilhørende kostnader fordeles på rett tjeneste på rett trinn og synliggjøre hvordan ressursene fordeles seg.

Noen barn, ungdom og foresatte vil i løpet av barnas oppvekst trenge ekstra støtte fra kommunen for å mestre hverdagen. Det kan, i kortere eller lengre perioder, innebære massiv innsats for å snu eller forebygge skjevutvikling hos barn og unge. Vi må sikre virksomme tiltak som møter disse behovene

Kommunens forebyggende innsats for barn og unge omhandler særlig innsats i den nederste halvdelen av innsatstrappa. Hjelpetiltak fra barnevernet regnes som ganske inngripende og starter på trinn 6. De mest inngripende tiltakene er tunge hjelpetiltak i form av bolig- og institusjonsplasser som befinner seg på trinn 11 og 12.

Venstreforskyving
innebærer en systematisk prioritering av virksomme tilbud nedover i trappa, og økt fokus på at flere kan nyttiggjøre seg universelle og helsefremmende tilbud som skaper tilhørighet, inkludering og trivsel blant barn, ungdom og foresatte

2. Tidlig og bedre tverrfaglig innsats - BTI

Arendal kommune innførte BTI-modellen i 2018 for å styrke det systematiske arbeidet med helhetlig og koordinert innsats rundt barn og unge det er knyttet bekymring til. Handlingsveileder og verktøy bidrar til et systematisk arbeid for å sikre

- Tidlig innsats
- Medvirkning
- Helhetlig og koordinerte tjenester uten avbrudd.

Vi ser BTI-satsingen som et langsiktig utviklingsarbeid. Det tar tid å implementere handlingsveileder og verktøy, og vi må stadig videreutvikle samarbeidsarenaer og bygge tverrfaglig kompetanse. Les mer om [BTI-satsingen i Arendal](#)

- ❑ [Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge – nasjonal faglig retningslinje](#). Synliggjør kommunens ansvar. BTI-modellen er Arendal kommunes måte å møte disse nasjonale føringene.

Tidlig innsats kan både handle om tidlig i barns liv – og tidlig i en problemutvikling. Målet er å identifisere barn i risiko før utfordringene har påvirket barnas utvikling negativt. Når vi lykkes med dette reduseres behovet for spesialordninger og inngripende tiltak.

Helhetlig innsats handler om å se hele familiens behov. I BTI-arbeidet har vi utarbeidet en oversikt over kjennetegn på hva en bærekraftig livssituasjon innebærer i et familieperspektiv, se neste side

Nivå 3: Beskriver mer omfattende tverrfaglig samarbeid mellom flere tjenester.

Nivå 2: Beskriver enkelt tverrfaglig samarbeid mellom fortrinnsvis to tjenester

Nivå 1: Beskriver innsats innenfor hver enkelt tjeneste

Nivå 0: Avklarer om det er grunn til bekymring.

	UHOLDBAR	SÅRBAR	STABIL	BÆREKRAFTIG
	Familien er i en uholdbar situasjon hvis mange av disse kjennetegnene er tilstede	Familien er i en sårbar situasjon hvis mange av disse kjennetegnene er tilstede	Familien er i en stabil situasjon hvis mange av disse kjennetegnene er tilstede	Familien er i en bærekraftig situasjon hvis mange av disse kjennetegnene er tilstede
Barnehage og skole	• Opplever å ikke bli sett og verdsatt for den de er / sterke smerteuttrykk • Store utfordringer knyttet til lek eller læring • Ingen opplevelse av mestring/ manglende forventninger	• Opplever å ikke bli sett og verdsatt for den de er / viser smerteuttrykk • Utfordringer knyttet til lek eller læring • Opplever liten grad av mestring / lave forventninger	• Opplever å bli sett og verdsatt • Opplever noen utfordringer knyttet til lek eller læring • Opplever mestring og tydelige forventninger	• Opplever å bli sett og verdsatt • Opplever glede ved å leke og ved å lære • Opplever mestring og tydelige forventninger
Venner, fritid og nettverk	• Opplever ikke vennskap • Ingen aktivitet på fritiden • Manglende nettverk • Ingen / en til to personer som er så nær at de kan regnes med om det oppstår personlige problemer	• Savner en god venn • Lite / sporadisk aktivitet på fritiden • Lite nettverk • En eller to personer som er så nær at de kan regnes med om det oppstår personlige problemer	• Har minst en god venn • Aktiv og meningsfull fritid • Tilstrekkelig nettverk • Tre til fem personer som er så nær at de kan regnes med om det oppstår personlige problemer	• Har flere gode venner • Aktiv og meningsfull fritid / faste fritidsaktiviteter • Flere enn fem personer som er så nær at de kan regnes med om det oppstår personlige problemer
Helse og rus	• Uavklart helsesituasjon • Helseutfordringer som i stor grad preger livet / fører til ingen eller sterkt redusert arbeidsevne • Alvorlig rusproblem • Dårlig samspill i familien / mye konflikter	• Uavklart/ avklart helsesituasjon • Helseutfordringer som i middles grad preger livet / fører til redusert arbeidsevne • Utfordringer med rus • Dårlig samspill i familien	• Avklart helsesituasjon • Helseutfordringer som i liten grad preger livet / fører til noe redusert arbeidsevne • Ingen utfordringer med rus • Godt samspill i familien	• Avklart helsesituasjon • Ingen helseutfordringer som preger livet eller arbeidsevnen • Ingen utfordringer med rus • Godt samspill i familien
Arbeids-situasjon	• Lav eller ustabil arbeidsevne på grunn av helse-eller rusrelaterte utfordringer • Ingen eller svak tilknytning til arbeidslivet	• Delvis arbeidsevne • Ufrivillig deltidsarbeid, eller midlertidig ansettelse • Ustabil tilknytning til arbeidslivet	• Delvis eller full arbeidsevne • Deltids- eller heltidsarbeid • Fast tilsetting • God tilknytning til arbeidslivet	• Delvis eller full arbeidsevne • Deltids- eller heltidsarbeid • Fast tilsetting • God tilknytning til arbeidslivet
Økonomi og inntekt	•inntekt under fattigdomsgrensen • Økonomiske problemer • Opplever sin økonomiske situasjon som svært problematisk • Ikke oversikt over egen økonomi	• Inntekt rundt fattigdomsgrensen • Mindre økonomiske problemer • Opplever sin økonomiske situasjon som ganske problematisk • Ikke oversikt over egen økonomi	• Forutsigbar inntekt rundt eller over fattigdomsgrensen • Ikke økonomiske problemer • Opplever sin økonomiske situasjon som relativt uproblematisk • Delvis oversikt over egen økonomi	• Inntekt godt over fattigdomsgrensen • Ikke økonomiske problemer • Opplever sin økonomiske situasjon som uproblematisk • God oversikt over egen økonomi
Bo-situasjon	• Ingen bolig eller en uholdbar midlertidig bosituasjon • Midlertidig bolig som er helt uegnet med tanke på størrelse og/eller tilstand	• Midlertidig bosituasjon • Bolig som er delvis egnet med tanke på størrelse og/eller tilstand	• Mer langsiktig bosituasjon • Bolig som er egnet med tanke på størrelse og/eller tilstand	• Langsiktig bosituasjon • Eier egen bolig eller leier frivillig • Bolig som er egnet med tanke på størrelse og/ eller tilstand
Tjeneste-tilbud	• Ikke tjenestene som trengs fra hjelpeapparatet / Tiltak har ikke effekt	• Noe kontakt med hjelpeapparatet, men mangler nok og riktig oppfølging.	• Nok og riktig oppfølging fra hjelpeapparatet.	• Sporadisk eller lite oppfølging fra hjelpeapparatet

- Brukermedvirkning skal styrkes i alle tjenester. Barnets og elevens rett til å bli hørt i alle saker skal styrkes og brukermedvirkningen i helse og omsorg og enhets livsmestring må styrkes.
- Styrke samarbeidet på alle arenaer og tjenesteområder. Sikre bedre samarbeid med hjemmene, og de foresatte til barn og unge samt styrke samarbeidet med de pårørende i helsetjenestene.

Framdriftsplan november 2022 – juli 2023

Tema	nov	des	jan	feb	mar	apr	mai	jun	jul
Analyse av risiko- og beskyttelsesfaktorer blant barn og unge i Arendal og utarbeide en situasjonsbeskrivelse på tvers av tjenestene									
Analyse av eksisterende tjenestetilbud og kompetanse i lys av situasjonsbildet									
Anskaffelse ekstern bistand til å utvikle innsatstrapp som inkluderer tjenester til barn og unge									
Utforme mål for det forebyggende arbeidet og indikatorer å følge med på om vi lykkes med å skape ønsket endring									
Implementering BTI, kontinuerlig utvikle det tverrfaglige samarbeidet									
Definere og tydeliggjøre de ulike koordinatorfunksjonene, deriblant nylig innført rolle som barnekoordinator									
Utarbeide en helhetlig plan for venstreforskyvning til HØP 2023-2026									

Litteraturliste

Noen relevante nasjonale føringer

- [Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge](#)
- [Samarbeid om tjenester til barn, unge og deres familier](#)
- [Pårørendeveileder – Helsedirektoratet](#)
- [Folkehelseloven, kap.2](#)
- [Lokale folkehelsetiltak - veiviser for kommunen](#)
- [Meld. St. 25 \(2020–2021\) – Likeverdsreformen – et samfunn med bruk for alle](#)
- [Lov om barneverntjenester \(barnevernloven\)](#)
- [Opplæringsloven § 9-a 2-5](#)
- [Lov om barnehager \(barnehageloven\)](#)
- [2.5.1 Fagfornyelsen Folkehelse og livsmestring \(udir.no\)](#)
- [Meld. St. 6 \(2019–2020\) Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO.](#)
- [Forebyggende innsats for barn og unge- Rundskriv Q_16/2013 \(regjeringen.no\)](#)
- [Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. \(helse- og omsorgstjenesteloven\) -](#)

Relevante kommunale planer

- Det universelle tilbudet i barnehager og skoler som sikrer barn mulighet til å utvikle god fysisk og psykisk helse, læring og utdanning, følelser og adferd og sosiale relasjoner er omtalt i
 - [Temaplan for skoler og barnehager](#)
 - [Arendalsskolens kvalitetsplan for skolemiljø](#)
 - [Kvalitetsplan for et trygt og godt barnehagemiljø](#)
- Universelle tilbud i kommunen som bidrar til at barn har det bra på fritiden, i nabolaget og i sosiale nettverk er omtalt i:
 - [Kommuneplanens samfunnsdel 2020 - 2030](#)
 - [Kommunedelplan for kultur](#)
 - [Handlingsplan mot rasisme og diskriminering](#)
 - [Bygg- og byutvikling](#)
- Den forebyggende innsatsen knyttet til særlige risikofaktorer i et barns oppvekst er omtalt i
 - [Handlingsplan mot vold i nære relasjoner](#)
 - [Handlingsplan for forebygging av selvmord 2020 - 2025](#)
 - Rusforebyggende plan (under utarbeidelse)